

Identitetskonflikt i ett grönländskt lokalsamhälle

"Kulturskillnader och etnisk identitet ligger till grund för organiserandet av många olika mänskliga förhållanden men de skapar också konflikter."

Fredrik Barth

På sommaren 1974 fick jag möjlighet att resa till Grönland med expeditionen i Föreningens Natur och Samhälle i Norden regi. Jag var främst intresserad av minoritetsproblem och identitet på Grönland, och genom lokalbefolkningens vänlighet och öppenhet kunde jag också få en första uppfattning av hur de upplevde dessa problem.

Jag valde att arbeta i K`AK`ORTOK` (Julianehåb) som är en av de största städerna på Grönland med ca 3 000 invånare (Bogen om Grønland 1970:367-371) för att i denna stad kunde man återfinna flera olika stadier av ackulturationsprocesser, särskilt i samband med migration.

Lokalsamhället K`AK`ORTOK`'s befolkning kan preliminärt indelas i två huvudgrupper: danska kolonister (ca 1/6 av befolkningen) och "ursprunglig" inhemsk befolkning. Under mitt fältarbete på Västra-Grönland stötte jag redan från början på problem med benämning på den inhemska befolkningsgruppen: det

finns minst fyra olika termer för att beteckna den grupp de tillhör och dessa termer speglar olika uppfattningar om den egna gruppens identitet.

1. I litteraturen är den mest populära termen *eskimå* (Anohin 1972:230), Brøsted 1974:14-19), (Kotarbiński 1966:120), men för gruppen själv är detta ett nedvärderande begrepp som man ytterst sällan använder. Det är först och främst utlänningar som tillfälligt vistas på Grönland som använder ordet "*eskimå*", vanligen på så sätt att de inte känner till dess nedsättande betydelse. Den inhemska befolkningen kan acceptera termen i detta fall, men uppfattar den som direkt provokativ om en dansk använder den - eftersom man utgår från att en dansk vet att "*eskimå*" har en nedvärderande klang.

2. I stället vill man själv använda den inhemska termen "*kalâtdlit*", som har samma innebörd som "*eskimå*" dock utan att vara nedsättande (Barfod, Nielsen & Nielsen 1974). "*Kalâtdlit*" används alltid när medlemmar i denna etniska grupp talar sinsemellan på sitt eget språk, men om en högtbildad person på t ex engelska ska referera till sin egen grupp, använder

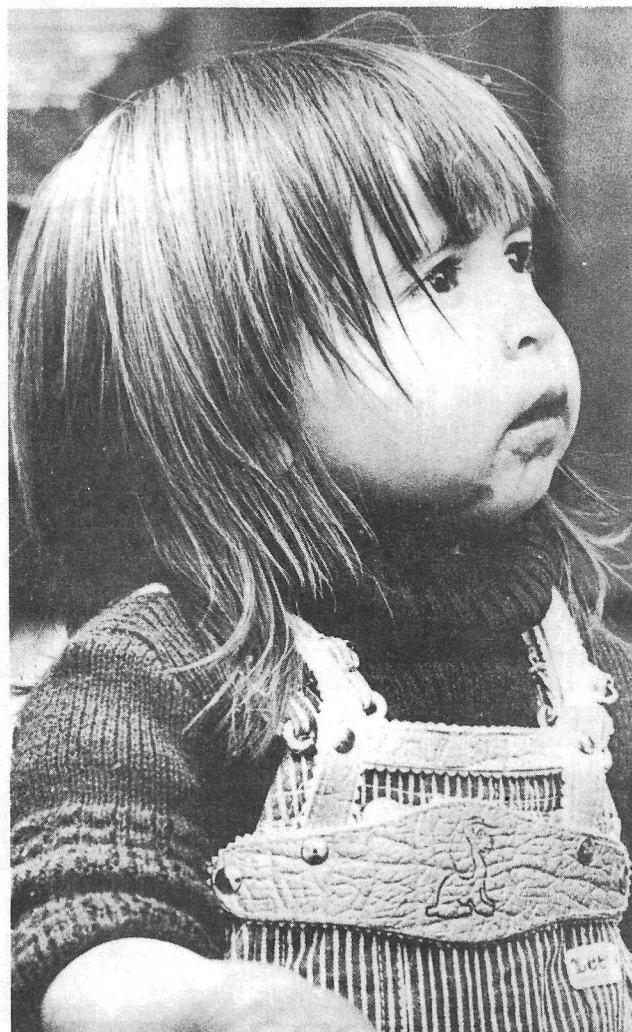

Personerna på bilderna är inte identiska med de intervjuade.

han termen "*eskimå*". På ett främmande språk har "*eskimå*" alltså neutral betydelse; det är endast en översättning av termen *kalâtdlit*.

3. Ordet "*grønlandare*" används för samma referensgrupp som *kalâtdlit*, men medan *kalâtdlit* kan sägas vara baserat på etniska distinktioner, är "*grønlandare*" baserat på geografiska gränsdragningar. Man använder ofta begreppet "*grønlandare*" i "moderna" nationella sammanhang (Berg 1973:27-37) (Wedin 1971:41-44, 190-200) i stället för termen *kalâtdlit*, som har en viss traditionell anstrykning. Att beteckna sig som "*grønlandare*" kan också visa på att man anser sig ha majoritetstatus på Grönland (frågan om majoritet och minoritet kommer att tas upp senare).

4. Termen "*nordliga danskar*" används av den inhemska gruppen ironiskt, vanligen för att beteckna medlemmar av den egna gruppen som försöker efterlikna danskt levnadssätt och på så sätt avskilja sig

från sina fränder och identifiera sig med metropolen. Men först och främst används detta begrepp av danska opinionsbildare som pläderar för diverse "framsteg" på Grönland. Med uttrycket "nordliga danskar" vill man då få kalâtdlit att känna sig som dansk i första hand - men om denna kalâtdlit reser till metropolen Danmark upplever hon där sin främlingsstatus (Barfod 1974:292-4), och begreppet "nordliga danskar" används faktiskt också enbart på Grönland i någon större utsträckning och i Danmark enbart i massmedia.

Jag valde att undersöka K`AK`ORTOK, eftersom man där kunde finna olika stadier av ackulturation (Winick 1957:3-4) (Swedner 1971:150).

A. Det finns en migration från isolerade boplatser till K`AK`ORTOK, där befolkningen har enbart sporadiska kontakter med danskar, så gott som uteslu-

tande talar kalâtdlit-språk och där vissa traditionella kulturmönster fortfarande upprätthålls (Kamiński 1972:105-108). Människorna från dessa isolerade områden kommer oftast att få en ställning som "lumpenproletariat" eftersom de har problem med att orientera sig i byns sociala mönster som är en blandning av grönländska och danska institutioner och värderingar. Deras egna värderingar och levnadssätt kommer i konflikt med byns förhärskande kultur. De har ett spänt förhållande både till danskar och till de ackulturerade kalâtdlit, dvs de kalâtdlit som anpassat sig till byns hybridkultur. Deras relationer till danskarna är en relation mellan styrda och styrande, där de styrda kalâtdlit reagerar med resignation och passivitet (Kleivan 1969:149) (Berg 1973:36-37).

Intervju nr 1. GAMMAL PENSIONERAD KALATDLIT-GRÖNLÄNDARE

"Jag själv kan inte danska, men mina barnbarn lär sig det i skolan. Jag upplever ingen skillnad här på Grönland

före och efter 1945. Danskar förblir danskar och kalâtdlit förblir kalâtdlit. Jag tycker det är naturligt att jag får pension av danskarna, för de har gjort intrång i vårt land och ska nu betala sin skuld. Tidigare har jag arbetat som sjöman och då kommit i kontakt med kalâtdlit från Kanada och kunde kommunicera språkligt bättre med dem än med kalâtdlit från Östra-Grönland".

Kommentar. Intervju med tolkning från kalâtdlit's språk till skandinaviska. Den traditionella gruppen är i hög grad endogam och de sociala kontakterna är inåtriktade. Förhållandet till de ackulturerade kalâtdlit är mer präglat av ambivalens och spänningar. De "traditionella" kalâtdlit söker kontakt men hålls på avstånd och betraktas nedlåtande.

Om det inom familjen finns medlemmar av både den traditionella och den ackulturerade gruppen, förekommer det dock inga konflikter, utan familjen är alltid starkt integrerad och ömsesidig hjälp är ett utpräglat drag för dessa relationer.

Intervju nr 2. AFFÄRSBITRÄDE (kalâtdlit) GIFT MED KALATDLIT, ETT BARN BOR I NYBYGGT HÖGHUS.

"Jag är mycket nöjd med min situation och jag tror att vi på Grönland lever i högre standard än i många andra europeiska länder. Jag tycker inte att det finns några särskilda problem i förhållandet mellan grönländare och danskar utan det är ett uppkonstruerat problem av grönländare som därav önskar göra sin egen karriär. Det är oftare konflikter mellan nyinflyttade kalâtdlit från andra områden och de som är bofasta här. De nyinflyttade har dåliga vanor och trivs bäst att sitta på krogen. Det största problemet för oss att kämpa emot är alkoholmissbruket."

Kommentar. Han poängterade starkt sina föräldrars misär i förhållande till sin egen höjda standard.

B. De ackulturerade kalâtdlit är orienterade mot det danska livsmönstret, även om vissa grupper inte har några aspirationer att åka till Danmark utan är nöjda med sin

situation på lokalplanet på Grönland, vilket t ex framgår av den ovanstående intervjun (intervju nr 1). De upplever att det finns motsatta intressen på det nationella planet, men de upplever inte någon större konflikt till danskar i vardagslivet. Många inom denna grupp gifter sig med danskar, och deras barn är i än högre grad än de själva orienterade mot Danmark. Det första språk dessa barn lär sig är danska och de leker p. a. med danska barn. Föräldrarna skickar sina barn till Danmark för att få utbildning och därmed bättre möjligheter att göra karriär i den danska administrationen på Grönland.

C. De som temporärt emigrerar till Danmark återvänder till Grönland med en starkt negativ inställning till den danska Grönlandspolitiken, och de utgör den mest oppositionella gruppen.

Intervju nr 3. VÄLUTBILDAD STATSTJÄNSTEMAN (kalâtdlit) GIFT MED DANSKA

"I stort sett har jag en positiv inställning till Danmark, men jag tycker att den danska politiken bör moderniseras, Grönland är ej längre koloni till Danmark utan en del av landet. Men det är kanske bara på papperet. Danskarna måste inse att de effektivt skall ta vara på de begåvningar som finns här på Grönland. För att ge dem en chans till medstyrelse i realiteten.

Jag tycker man kan säga att danskarna behandlar oss, som omogna barn, de tar hand om oss, utan att förbereda oss till ett självständigt liv! Grönland behöver många inhemska välutbildade tekniker och ingenjörer. Samt hjälp till investeringar för att söka efter mineraler. Om man t ex gör oljefyndigheter här, är det en grund för att kunna utveckla ett självstyrelse på Grönland i union med Danmark. Jag känner mig till största delen som Grönländare och allt mindre och mindre som dansk, trots att de officiella danska myndigheterna betraktar mig som en "nordlig dansk", men i det anonyma samhället känner jag mig som en eskimå som ska höra hemma på Grönland."

Kommentar. Vi samtalade först på

skandinaviska men han ville sedan övergå till engelska p g a att han upplevde danskan som ett påtvingat onaturligt främmande språk.

De återvändande emigranterna har en ökad medvetenhet om sitt eget värde och sina rättigheter, vilket visar sig även i lokalpolitiska frågor och i arbetslivet.

Intervju nr 4 VÄGAR BETARE 45 ÅR (kalåtdlit)

"Jag är kvalificerad i mitt arbete och tjänar bra på det. Halva mitt liv har jag arbetat i den här branschen i Danmark och andra europeiska länder och kan kommunicera på engelska och tyska. Danska talar jag lika bra som en dansk därför förstår jag inte varför alltid förmännen måste vara danskar här på Grönland, när det förekommer i Danmark att både förmän och arbetare är danskar. Ofta blir det jag som får ta ledningen eftersom de danska ledarna ej kan vårt språk, och de äldre

av våra arbetare ej kan danska. Därför är det orättvist att de danska arbetsledarna tar mina pengar för mitt dubbelarbete."

Kommentar. Informanten förklarade att hans återkomst till Grönland berodde på två saker som var viktiga för honom:

1. Hans arbetsår i Danmark och Europa var investering i en kommande karriär på Grönland.
2. Han kände sig underlägsen sina europeiska arbetskamrater.

Det var en inneboende önskan att få fungera som ledare för de grönländska arbetarna, som betraktade honom som en folkledare. De som tillbringat en tid i Danmark kommer att känna sig som främlingar både i Danmark - vilket de förutsett - och på Grönland. När de återvänder till Grönland och även där upplever främlingskap, är detta en oväntad och frustrerande erfarenhet, och de känner sig indragna i en personlig förändringsprocess som de själva inte kan kontrollera (Eitinger 1971:132-142, 157-162).

Intervju nr 5. SKOLFLICKA (kalåtdlit) BOENDE I DANMARK, PÅ SEMESTER PÅ GRÖNLAND

"Jag tycker mycket om mina danska föräldrar och trivs bra med dem och de behandlar mig precis som deras dotter, men jag är inte lycklig. Det är bara mina föräldrar och skolkamrater som jag känner någon anknytning till. I allmänhet mår jag dåligt i Danmark p g a att danskarna tänker och fungerar annorlunda än vi på Grönland. Jag tycker de lever utan känslor, tänker bara på arbete och pengar. Det finns ingen som är personligt ovänlig eller otrevlig mot mig, men jag vill inte leva där. Jag åker ofta till Grönland på semester, men jag upplever numera också främlingskap på Grönland. Folket dricker för mycket och gör dumma saker. Av två dåliga ting väljer jag att bo i Danmark och längta till Grönland."

Kommentar. Hon både beundrades och nedvärderades av sina jämnåriga kamrater från Grönland.

Några försöker medvetet att ta upp kontinentala värderingar och konstruerar en världs-

bild som samtidigt är en avskärmning från verkligheten (Kamiński 1974:5-12, modell 1, 2), så att de på något sätt får en identifikation. Sjömannen i den nedanstående intervjun var extremt alienerad (Schaff 1965:39) och hans verklighetsflykt var byggd på informationer från massmedia tolkade i traditionella tankesätt.

Intervju nr 6. UNG MAN (kalâtdlit) ARBETSLÖS SJÖMAN

"Jag har inget mot danskarna för att de försöker ekonomiskt hjälpa oss, men vi måste få rå om vårt eget land om 10-20 år. Grönland har en bra utgångspunkt för att bygga upp ett turistland. Det kan vara som en federation där eskimåer-kalâtdlit från Kanada och USA - kan leva tillsammans precis som de schweiziska kantonerna. Huvudspråket ska vara ett reformerat kalâtdlitspråk och i den första fasen skall två hjälpspråk finnas, engelska och danska. Befolkningen skulle kunna försörja sig på konsthantverk och andra traditionella yrken såsom fiskare och jägare. Landet skulle vara under FN:s beskydd och alla nya kolonister skall vara välkomna."

Kommentar: Informanten har enbart kommunicerat på engelska och av en slump fick jag reda på att han kunde danska lika bra. Han var omtyckt och populär bland turisterna, men hans egen folkgrupp misstrodde honom på hans goda kontakt med icke-grönländare.

De återvändande kalâtdlit, som alla i Danmark upplevt sin låga status (Berremann 1971:12, 22-23) och särbehandling inser hur tom en sådan term "som nordliga danskar", med den skenbara jämlikhet som termen implicerar, i verkligheten är. De kan inte återanpassa sig till de ackulturerade kalâtdlit som egentligen är deras ursprungsgrupp. Danskt kulturellt- och samhällsliv får de återvändande kalâtdlit att visa sin dubbelnatur: inställningen till kalâtdlit i Danmark är en helt annan än vad termen "nordliga danskar" försöker ge sken av. Denna term är instrumentell - och används för att få kalâtdlit på Grönland att känna solidaritet med den danska nationen.

Intervju nr 7. HAMNARBETARE 40 ÅR
(kalâtdlit)

"Jag har arbetat i Danmark som vanlig arbetare, men var tvungen att sluta p g a alkoholmissbruk. Faktum är att jag inte drack mer än de danska arbetarna, men arbetsgivarna hade den inställningen att eskimåer är lata och svaga för alkohol. Därför har jag återvänt till Grönland. Trots att jag har sämre arbete och möjligheter här, men jag slipper höra att jag är lat osv. För danskarna här betraktar oss inte på samma sätt som i Danmark. De kommer hit för att tjäna pengar på oss och betalar inte skatt, och därför är de vänligt inställda till oss. Därför kommer vi inte att tro på danskarna p g a att de visar två ansikten: ett för eskimåer i Danmark, och ett för oss här på Grönland."

Kommentar. Han berättade ofta för mig om olika konflikter mellan grönländare och danskar på Grönland. Han var hela tiden mycket negativ i sin inställning till relationer mellan grönländare och danskar.

De återvändande kalâtdlit ser de ackulturerade kalâtdlit som bedragna och samtidigt som överlöpare. De ackulturerade kalâtdlit, med sina begränsade erfarenheter, kan inte förstå de återvändande kalâtdlit's inställning, och de känner sig besvikna (Korzeniowski 1969:151). På samma sätt som traditionella kalâtdlit avvisas av ackulturerade kalâtdlit, är dessa nu i sin tur avvisade av de återvändande kalâtdlit, som i stället orienterar sig mot och känner samhörighet med de traditionella kalâtdlit i vad de uppfattar som den gemensamma oppositionen mot den danska politiken och det danska livsmönstret.

D. Man kan också särskilja två grupper av danskar: de som är födda och uppvuxna på Grönland (ofta bosatta där sedan flera generationer tillbaka och de som enbart tillbringar en del av sitt liv där.

Intervju nr 8 GRÖNLANDSFÖDD DANSK
KVINNLIK SOCIALARBETARE, 45 ÅR

"Jag kan inte tänka mig att leva på kontinenten, för jag upplever Grönland som en del av Danmark p g a dansk press, dansk TV och det danska språket som är huvudspråk. Grönländarna är helt enkelt nordliga dansk-

ar. Jag anser att "nordliga danskar" är den bästa benämningen på befolkningen på Grönland.

Jag själv känner mig som en främling i Danmark på kontinenten och reagerar annorlunda än den inhemska befolkningen.

Naturligtvis upplever jag min situation bättre än en eskimå-grönländare som kommer till Danmark. Jag har känt att eskimåer-grönländare som återvänt till Grönland från Danmark har en förändrad attityd mot oss danskar fast-boende här på Grönland, förändringen är i negativ riktning. Jag har känt att deras vänliga inställning p g a vår insats i sjukvården, undervisningen och den sociala hjälpen har förändrats, när de har upplevt likgiltigheten i Danmark och fått känslan av att vara överflödiga. Därför är benämningen "grönländare" för mig även danskar som är födda, uppfostrade och fast boende på Grönland."

Kommentar. Hennes vänner bestod mer av välutbildade kalätldlit-grönländare än av danskar, som tillfälligt arbetade på Grönland på samma sociala statusnivå.

Grönlandsdanskarna har goda kontakter med såväl traditionella som ackulturerade kalätldlit, medan relationerna med de återvändande kalätldlit är minst sagt ansträngda. De har också helt naturligt goda kontakter med de danska fackmän¹⁾ som temporärt vistas på Grönland. Dessa fackmän är helt orienterade mot Danmark och deras kultur är en förlängning av metropolens.

SLUTSATSER

För att förstå de potentiella och öppna konflikterna som ovan beskrivits tror jag att man närmare måste granska begreppet "minoritet", som av olika författare används på olika sätt.²⁾ När man vill definiera begreppet minoritet, stöter man o-

¹⁾ Med "fackmän" avser jag tjänstemän, lärare, läkare, arbetsledare etc, som alltså har sitt arbete på Grönland och inte kommer som turister.

medelbart på två grundläggande svårigheter. Historiskt sett har begreppet minoritet använts i samhället på ett diskriminerande och nedvärderande sätt, och därför har forskarna varit ytterst försiktiga i sin användning av minoritetsbegreppet för att inte bli tendentiösa.

1. Begreppet har kommit att användas dels som en mycket allmän definition liknande denna: "minoritet en grupp människor, som genom sin härstamning, sitt språk eller religion avviker från landets majoritetsfolk. (Reinans: 1971:9).

2. Dels har begreppet använts i mycket snäv bemärkelse: "det moderna samhället är en komplicerad väv av homogena och heterogena gruppbildningar. Heterogena bildningar av typen industri-företag lägger grunden för horisontella, homogena bildningar av typen yrkesskikt och samhällsklasser. Nationella minoriteter kan vi räkna till en vidare kategori av homogena grupper, där likheten ligger i kulturmönster. Man brukar tala om etniska grupper." (Dahlström 1971:79).

3. Dels har begreppet använts om grupper som inte är etniska minoriteter (t ex "tattarna" definierat av Heymowski som "socialt isolat") i egentlig mening: "det finns också exempel på minoriteter, som har "vuxit fram" inom ett folk eller en nation som resultat av ekonomiska, sociala och religiösa processer, och som genom sina beteendemönster och sina politiska och religiösa grundhållningar utvecklas till lättidentifierbara minoritetsgrupper med relationer till den dominerande folkgruppen, som i många avseenden liknar dem som gäller för en etnisk minoritet" (Swedner 1971:159).

4. Ordet är värdeladdat och det enklaste sättet är att kringgå det: "svensk rätt känner formellt icke begreppet minoritet.

²⁾ se t e x

D. Schwarz, utg: Identitet och minoritet. Teori och politik i dagens Sverige. Almqvist&Wiksell, Stockholm 1971.

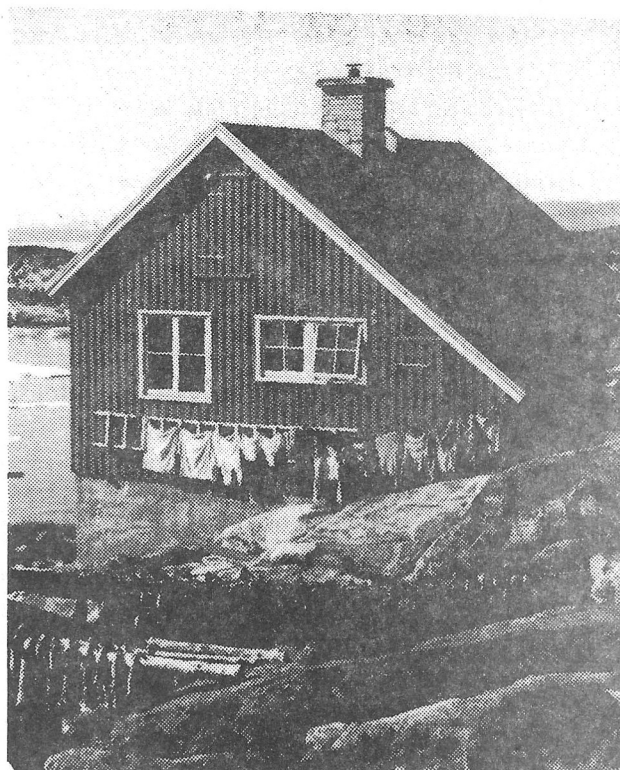
H. Swedner: Om finkultur och minoriteter. Almqvist&Wiksell, Uppsala 1971.

A. Heymowski: Swedish "Travellers" and their Ancestry. A Social Isolate or an Ethnic Minority. Almqvist&Wiksell, Uppsala 1969.

Det finns icke som sådant definierat i någon lagstiftning. Det oaktat existerar naturligtvis minoriteter av olika slag i Sverige likaväl som annorstädes. För vårt lands vidkommande torde det främst vara fråga om nationella och kulturella minoriteter. En första fråga blir hur begreppet minoritet skall bestämmas. Svaret härpå saknar icke rättslig betydelse. Definitionen växlar från land till land." (Petrén 1971:28).

Existensen av parallella definitioner har lett till en förvirrad situation, som föranlett FN att hålla en konferens kring denna fråga, det har även givits

ut en studie, "definition and classification of minorities" i FN:s regi. Själv tror jag att, man kan tala om minoritet och majoritet endast i bestämda sociala situationer och att begreppen kommer att få något olika innebörder i olika sociala sammanhang. På det danska nationalplanet är kalåtdlit en

minoritet, medan de på Grönland fortfarande politiskt sett är en minoritet trots att de numerärt utgör en majoritet^{x)}. De kalättdlit som återvänder från Danmark till Grönland accepterar inte sin politiska minoritetssituation, de vill socialt och politiskt ha majoritetsstatus och inte tillhöra en enbart numerär majoritet. I sin intressekamp identifierar de sig ofta med all kalättdlit, även kanadensiska och amerikanska, så att de ifrågasätter den nationella lojalitetens berättigande och betonar en etnisk lojalitet över nationsgränserna, till trots av olika inometniska konflikter. Det finns likartade faktorer i de grönländska identitetsproblemen och andra minoriteters identitetsproblem, men i varje särskild social och kulturell situation formas konflikter (Barth 1971:59-67) som bestämmer deras innehåll (Berreman 1971:11-23). Min uppfattning är, att problematiken kring identifikation och identitet i en ackulturationsprocess är ett fält där tvärvetenskap-

liga undersökningar skulle vara av stort värde. Grönland kan sägas vara beläget i världens "marginal", men den populära stereotypen om den primitiva, lycklige eskimån i sin igloo är genomfalsk. I konfrontationen mellan de två kulturerna på Grönland (Westerdahl 1974) uppstår en process av etnisk desintegration och reintegration, en process som är smärtsam men som kan leda till helt ny dynamik. Samma typ av etnisk lojalitet och identifikation över nationella gränser har samernas politiska organisationer (Svensson 1970, 1971, 1972), (Küng 1970) Ett liknande fall fann jag i mina undersökningar av Roma-Zigenares situation i Polen och Tjeckoslovakien: Roma-Zigenare identifierade sig som en etnisk grupp med sina särskilda intressen oavsett av på vilken sida av gränsen de befann sig.

x) Kalättdlit är inte heller den enda gruppen som numerärt är i majoritet men har minoritetsstatus. Här kan t ex nämnas de svarta i Sydafrika.

Ignacy-Marek Kamiński, (socialantropolog, doktorand, Göteborg.)

